

ORSÓS ANNA (SZERK.): FÓKUSZBAN AZ AKÁCLIGET.
PTE BTK WHSZ, PÉCS, 2018.

Forray R. Katalin: Egy népcsoport megértése felé¹

A 172 oldalas kötet egy Baranya megyei aprófalú, Kétújfalu ma már eltűnt cigánytelepe egykori lakóinak sorsát, mai szociális helyzetét, műveltségi jellemzőit, különösen pedig anyanyelvének állapotát térképezi fel. Olyan terepet vizsgál, amely előtte nem került a kutatások érdeklődési területébe.

A beás népcsoport döntően az ország délnyugati térségében él. Máig beszélt nyelve – és ezt éppen *Orsós Anna* munkásságának köszönhetően tudjuk ma már – egykori lakóhelyének román nyelvéből fejlődött ki. A szóban forgó kutatás fő célja volt „olyan sajátosságok feltárása, amelyek a magyarországi beás közösségeket jellemzik történeti, nyelvi, szociológiai, antropológiai, foglalkozásváltási, iskolázottsági, társadalmi integrációs szempontból” – írja a szerkesztő a kötet bevezetőjében. S a célkitűzést követő sokoldalú, komplex vizsgálat kiváló példája annak, hogyan szolgálhat egy aprófalú népességének kutatása kiindulópontjául egy olyan alapkutatásnak, amely az egész népcsoport történeti és jelen helyzetét megérteni és értelmezni kívánja.

A kötet felépítése jól mutatja ezt a törekvést. Az alapvetéseket pontosan tárgyaló, rövid bevezető – a szerkesztő munkája – után *Boros Julianna* tanulmánya következik, amely a cigányság országos helyzetének bemutatását követően a Baranya megyei cigányság fő jellemzőit településsorosan is elemzi (23–65). A tanulmány felépítése szoros logikát követ. Ezen belül észszerűnek tűnik az első kérdés: „Ki a cigány?” –, de a felvetés már csaknem negyven éves, és ismételt hangoztatása ma már

az egykori telepet,
a telepi élet fennmaradt
emlékeit mutatja be

kissé anakronisztikusnak hat. Különösen annak fényében, hogy a vizsgálni kívánt népcsoport önmagát is cigányként nevezi meg. A cigányságra vonatkozó kutatások és a megfelelő népszámlálási statisztikák áttekintése azonban fontos és jól dokumentált történeti része a tanulmánynak. Láthatóvá és követhetővé teszi a rendszerváltás utáni változásokat a foglalkoztatásban, életkörülményekben. A tanulmány második része az egykori telepet, a telepi élet fennmaradt emlékeit mutatja be az akkor ott élőkkel készült interjúk részleteinek segítségével. Az idézetek életre keltik az

¹ A szöveg eredeti formájában elhangzott a XIX. Országos Neveléstudományi Konferencia keretében, a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából szervezett *A Pécsi Szál – a pécsi neveléstudományi műhely a PAB Pedagógiai Munkabizottságban* című kötetbemutatón, 2019. november 7-én, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.

egykori Akácliget telepet – s mint az emlékektől várni lehet, kis mértékben az akkori élet szépségeit is az olvasó elé állítják.

Gergy Eszter tanulmánya (67–95) a faluban végzett kérdőíves vizsgálat eredményeit dolgozza fel. A kutatás központi kérdése a nyelv (anyanyelv és beszélt nyelv) és az etnikai identitás összefüggéseire irányult. A válaszok elemzéséből kirajzolódik a beás nyelv háttérbe szorulásának folyamata: a mind fiatalabb nemzedékek között egyre kevesebben vannak, akik beás nyelven kommunikálnak akár a családban, akár más helyszíneken.

A tanulmány következtetése világos: arra kell törekedni, hogy a nyelvi sajátosságok nyilvánosságra kerüljenek és felértékelődjenek.

Orsós Anna tanulmánya (97–120) áttekintést ad a kutatásból és az empirikus adatokból nyert információkról. A tanulmány címe költőien és pontosan fogalmazza meg mondanivalóját: *Kettős kisebbségben – cigánynak már nem cigány, magyarnak még nem magyar*. Erre a kettősségre ismer rá a szerző a kérdésekre adott válaszokban. A tanulmányok között számomra a leginkább megfontolandó az, hogy a nyelvhasználat gyakorisága és a beás identitás fordítottan arányos: minél erősebb a nyelvvetés, a beások annál fontosabbnak tartják az etnikai identitás megmaradását. Ez olyan összefüggés, amely további kutatások számára is fontos kiindulópont lehet. Különösen erősíti e felismerés hitelességét, hogy a legiskolázottabb emberek fogalmazzák meg hangsúlyosan az eredeti nyelv fontosságát. A tanulmány címéből áradó szomor-

kás hangulatot talán az a réteg tudja majd másfelé irányítani, akik számára az etnikai hovatartozás felismerése és fenntartása valódi értéket jelent. Ezt az értéket a nyelv ismerete és napi használata erősíteni fogja.

Kovácsné Tóth Marianna, a Két-újfalu Konrád Ignác Általános Iskola igazgatója írásában (121–165) előbb az esélyteremtés és hátránykompenzáció iskolarendszeren belüli lehetőségeit tekinti át széles szakirodalmi bázison. A tanulmány kiemelt jelentőségét az adja, hogy az országos, illetve elméleti összefüggéseket saját

iskolájának tapasztalataival jeleníti meg.

A tanulmány második részében a szerző az iskolában zajló azon tevékenységekről beszél, amelyek inkluzív környezetet

alkotva megismertetik és elfogadtatják a gyerekekkel a helyi kisebbségi, beás kultúra sajátosságait. A tanulmány zárásaképp egy helyi beás asszony mondja el életének történetét.

A kötetet néhány fotó zárja, amelyek egy része egy helyi naiv festőművész képeit ábrázolja az egykori Akácliget-ről, más részük pedig a kutatókat és az interjúalanyokat.

A színes, érdekes könyvről érdemes megjegyezni, hogy tanárok és diákok közös munkája nyomán jött létre. Jól példázza az ilyen együttműködés eredményességének lehetőségét. Fontos továbbá, hogy a kötet a Romológia Tanszék szakkollégiumi programjában készült el, s nyert nyomtatott formát.² Elmondható: a közös egyetemi munka alapvető és fontos eredményeket hozott.

az etnikai hovatartozás felismerése és fenntartása valódi értéket jelent

² A kötet letölthető: https://wlistocki.pte.hu/sites/wlistocki.pje.hu/files/files/ilovepdf_merged_2.pdf